7. SZÁM. SZOMBAT. TÉLUTÓ' 17. 1844.

‚HUNYADY LÁSZLÓ'

DALMŰRŐL S A MAGYAR ZENETANRÓL.

PETRICHEVICH HORVÁTH LÁZÁR.

Az illy művészetboldogságot nem adta Isten olly bőven, hogy mindenkinek jusson belőle; de a kinek jut, megérzi áldását. *Levelek Ottíliához*
(Regélő f. é. 154. lap.)

I.

Ha van a magyar zenének jövendője, ha zenemüvészetben magyar iskoláról valaha szó lehet a polgárosodott népek között, ugy annak megalapítását nagyrészben Hunyady László' szerzőjének fogja köszönni nemzetünk. Midőn világhires honunkfia Liszt Ferencz közöttünk mulatott, nem egyszer hatotta őt át meg át a magyar nemzetiség' szelleme, melly elkezdve legpóriasb népdalainktól fel a magyar zenemüvész' minden egyes tanszerü szerzeményeig, elkezdve a hortobágyi csárdástól fel Hunyady László' gyönyörü hattyudaláig félreismerhetlenül jellemzi azokat, és illyenkor magyar hazafihoz illő magasztaltsággal kiáltott fel: ‚Igen igen! a mi zenénknek van jövője, és kik annak egykori dicstemplomához anyagot hordanak, azok között, ha Isten éltet, ott leszek én is!'

És Erkel Ferencz' genialitása megmutatta, mikép lehetend europaivá emelni a csárdák' gyönyörü melodiáit, ismeretleneket mindazok előtt, kik nem magyarok, sőt ismeretleneket még magyarok előtt is, kik a népélettel soha semmi viszonyban nem állának. Ugy van. E. F. tette az első talpkövet ama szilárd alapzatba, mellyre épülend egykor a magyar zenedicsőség' valhallája!

Ha zenéről általánosan szólunk, annak hatalmát, hatását a legrégibb időkig nyomozhatni. Homer a görög haddal zenét használtat a dögmirigy' elhárítására. Juda' fénye Dávid, mig ifju volt, hárfájának ezüsthangjaival gyógyítá Saul király' őrült szellemét. Pindar Aesculápot említi, mint lobos nyavalyákat zeneszóval enyhítőt. Theophrast viperamarás ellen zenét javalt. A hatalmas Attila zenészeivel lelkesíté őseinket az Aetius elleni rettenetes ütközetre. — Plinius, Cato és Varro, Shakspeare, Boyle, Burney, Dryden és számtalanok szólnak ama csodás hatásról, mellyet ember és állatokra mindig és mindenütt gyakorolt a zenészet. Sophocles és Aeschilos szinpadra is átvivék, a művészet' két legszebbikét az emberszív' nemesítésére egyesítendők. És ki ne ismerné Orpheusz' és Amphion' fuvoláinak bűhatalmát?

Midőn Jackson of Exeter — egy hidegen bölcselkedő szivárva — gúnyhanggal kérdené az érzésdus Drydentől: ‚Ugyan minő szenvedélyt tudna előidézni vagy lecsilapítani a zene?' ezt nyeré válaszul a jeles költőtül: ‚ugyan minő szenvedélyt ne tudna előidézni vagy lecsilapítani a zene?'

És ha vad, szilaj népekre, sőt az állatokra is jótékony hatással bír a hangok' édes harmoniája: ha a sivatag' emberében — ki hangszert soha szólalni nem hallott — bizonyos megindulás, bizonyos ösztönszerü szelid érzelem kél annak első hallására: mit kell érzeniök a polgárosodás' embereinek, kiknek szivében a fönséges harmoniák' hullámzata az eszméknek annál dicsőbb lánczolatát költi föl, mennél nemzetiebbek a hangok, mennél nemzetiebbek azoknak hallgatói.

Ugy van. Az eszmetársulat' végtelen forrásaiból eredvényezem én sajátlag azon különféle benyomásokat, miket valamelly zeneköltemény lelkeinkre gyakorol. Eszmetársulat' rokonszenvü működéseinek kell különösen a nemzeti melodiák iránti előszeretetünket tulajdonítani. Mennél mélyebben gyökerezik tehát a tárgy, melly a zeneszerzőt lelkesíté, a nemzeti történetek' termékeny földjében, annál nagyobb lesz a rokonszenv, annál okadatoltabb az előszeretet. Magyart — kit nemzetének évkönyvei érdekelnek — lelkesíthet-e inkább zenemű, mint az, melly történeteink' nagyszerűbb perczeiből meríté sugallatát?!

És mégis vannak emberek, kiktől az ég megtagadta áldásainak egyik legfőbbikét, a nemesb zene iránti fogékonyságot. És illy átoksujtottak sehol sem szédelegnek tán olly nagy számmal, mint épen nálunk magyaroknál. Vajjon ittott megrögzött eredeti jellembélyege-e ez ázsiai származatunknak, avvagy csak müveletlenségünk' maradványai-

nak természete? nem tudnám meghatározni, ha azon szembeszökő körülmény, miszerint illyenek is többnyire forró lelkesedéssel ütik össze bokáikat a czigánynyirettyü' sajátságosan nemzeti melodiáira, nem gyanittatná velünk az utóbbit. Hiában!! egyszerre müveltekké válnunk nem lehet. Mikor köszönt be e részben is az egyetemes polgárosodás' messiása — alig ha tudom; de annyit tudok, hogy É. F.' zeneszerzeményei, Báthory Mária meg Hunyady László, jóval közelebb vivének a minden oldalról müvelt nemzetiség' dicső czéljaihoz.

Vannak, kiket zenészeti ellenszenvök még pokolibb kinokra is kárhoztat. Ezek görcsrángatózva borzadoznak, valahányszor magyar történeti személyt dalmű' tárgyává alakulni látnak. Britt, német, frank, olasz, spanyol, belga, dán, svéd, cseh és lengyel nemzetek' példája — kik mindnyájan saját történeti hőseiket használják fel operatárgyakra — előttük mit sem bizonyít, mert azokhoz — ugy mondanak ők — nem köti őket az, mi saját hőseink- vagy királyainkhoz. Más szókkal: csak ők —e zeneárva lelkek — érzik igazán, mit tesz e szó: nemzetiség, nemzeti méltóság, történeti kegyletek, mikről a Cromwellek, Tellek, Lafayettek és Rienzik, a Camoensek, Egmontok és Gillenstiernek, a Hussok és Kosciuskok' dicső hazái mit sem tudnak, mit sem sejdítenek. Mi több, a higgadtabb müvészet', sőt bizonyos kérkedő nemzeti negéd' érdekében hisznek ők cselekedni, midőn teremtő tehetségeket, minő Hunyady László'szerzőjeé, a jóizlés' meg józanész' nevében e dicső pályáról leléptetni buzgólkodnak!! Vajjon mikép gondolják hát az urak europai müveltség' fokára emelhetni a nemzeti zenészetet, vajjon e müvészeti magasztosságu eszme: magyar zenetant teremtve, melléje állítni azt a német, frank és olasz zenetannak, s a hangok' hatalmas harmoniája által is mintegy kivívni, kiküzdeni helyünket az europai polgárosodás' dicsleldejében (Valhalla), vajjon mondom e nagyszerü eszme hogyan lesz megközelíthető azon hatalmas és csaknem egyedüli eszközök nélkül, miket a nemzetek' története, a megragadó tragikai perczek és azoknak nemzeti jellemünkkeli összeolvasztása, a szinpad és a dalmüvek iránti rokonszenvek nyujtanak a teremtő lángésznek? Avvagy néhány ismeretes csárdás nótának egyegy ephemerbecsü magyar bohózatba szövése népszerüsítse meg Berlinben vagy Párisban nemzeti zenénket?

Irva van a ‚Velenczei kalmár'ban, hogy ‚azon ember, kiben zenészet nincs, kit a remegő accordok' öszhangzása meg nem indít, árulás, csel- és gonoszra képes, lelkének mozdulatai tunyák és sötétek, mint az éj, szenvedelmei feketék mint pokol. Ne bizzál illy emberben.'

*

Nem nem! Ne higyetek ti az á!próféták' tévtanainak Hunnia' zenészei! Sőt ragadjátok meg szép kezén Cliot a félreismertet, Cliot a pompásan komoly szűzet Ti, kik hivatva vagytok a fönálló dus anyagból e komoly nemzethez illő nagyszerü zenetant teremteni. Ragadjátok meg szép kezén ifju müvészek, és vezessétek őt titkos műhelyeitek' szentjébe, hogy midőn salakjától a drága ércz geniusztok' lángtüzében kitisztult, az évezredek' e halvány királynéja hadd hangolja fel pompás kisérteteivel rajgó lelkeiteket azon tetőpontig, mellyen innen nincs valódi ihletés.

‚A költészeté felölelni mennyei karjával a történetek' országát', fogjátok tán mondani?.. Ugy van. A nemzetélet' hatalmasb catastrophái a költér' lantjának leggyönyörübb hangjait ihletik. Hiszen költészetünk' egének fényesb csillagai Clio' biborpalástjába szövék, és senkinek nem jutott még eszébe mondani, hogy a nemzet' történetének komolyabb tárgyait költészet' tárgyává alázni nem szabad.

De költelem és zene között olly szoros, olly természetes, olly feloldhatlan a rokonság, mikép egyikének haladása csaknem lehetlennek látszik a nélkül, hogy azt másika nyomban ne kövesse.[1]) Hol egyszer a poesis járt, ott a gyönge galy, mellyen lépdele, a virágszál, melly nyomában lekonyult, föl sem egyenesedik többé, mert galy és virág jól érzik, hogy előbbutóbb jőni fog, jőnie kell ama szintolly gyönyörü, szintolly könnyüd lebegésü szende szűznek, kinek gyöngéd léptei ugyanazon utat, ugyanazon nyomot követendők. Az ég' e két ikergyermeke — mint szerető madárkapár — örökösen hivogatja egymást, s mihelyt egyike megszólal, azonnal felel neki mennyei nyelvén a másik.

És a zene kétféle, s e kettő egymástól lényegében különbözik. Határozatlan és habozó az egyik, tele merengő andalgással, néha vaktában ömlengő. Nagy harmoniatenger, mellynek szinén ezer panaszsohaj gyürűdzik. Ott állasz a parton, s néha kikérdezni szeretnéd azokat, mint kikérdezte Dante a pokol' pitvarának galambjait. A zenének e neme határozatlan, ingatag érzéstől lelkesül, mert ihletését a ‚tarka képzelődés' távolabb megyéjében, a távvilág' phantasticus képeiből' meríti. Nézd Oberont, nézd és bámuld Euryanthét.

Másik neme a zenének tüzes és sebes, mogorva és megragadó. Ez a cselekvés' zenéje, melly magát nem vestheti el teljesen az égi sphaerákba, mert földhöz köti őt mindig a haza, a szerelem, féltés vagy

[1]) Némellyeket, miket e czikkben felhozandok, elmondtam volt már egy sok évek előtt irott zenészetről értekezésemben.

mi más szenvedély-táplálta érzemény. Ez a drámai zenészet; és a hangmüvek' e nemének főbb föltételei amaz olly mély, olly igaz jellemek, mellyek alkotják okvetlen a magasb drámák' lényegét. S hol a drámai jellemek, miket hangokkal vágya festeni a müvész, e fölött még a nemzetiség' nimbuszával is dicsőítvék, ama melódiák pedig — mellyekbe nagyszerü jellemeit a hangköltér' leplezé — ugyanazon nemzetiségnek hordozzák félreismerhetlen tipusát: ott el van érve a büszke czél, a legnemesb, a legfönségesb, mit költészet és zene — az égnek e két bájkegyencze — egyesülve kivívhatott.

Mint mondám imént, költészet és zene között örökös a szövetség. Ez édeni virágok' mindketteje ugyanazon egy száron hintázik s melly nekik éltet ád, a fris harmat egyikből a másikba szivárog. Macbeth, Othello, Julia, Tell s számtalanok rímes szókra törtek előbb, mintsem énekelni kezdének; és nem is bizonyítja jobban fenségét vagy pulyaságát egy költői műnek semmi, mint azon átalakulás, melly rajta a zenészet által történik. Hadd csókolja meg Julia' szűz homlokát egy Zingarelli, hadd bocsásson le Desdemona' hóvállain új redőzetü éji fátyolt, avvagy hadd szorítsa forró kebléhez a szabadság' bajnokát egy Rossini: ám azért megváltoztatva semmi nincs: Julia és Desdemona ama kedves szenvedő alakok maradnak mindig, mikké őket a nagy Shakspeare, miként Tell Vilmos örökre ama fönséges jellem, mivé őt a nagyszerü Schiller' lángesze alkotá.

De vannak zeneköltérek — kivált újabb időkben — kik gondolatot fordítni képzelnek, midőn a költér' rímeit szórul szóra átteszik. A jó emberek kétség kivül nem sejdítik, mikép a két müvészetnek e lényeges szövetségében egyiknek mindig uralkodni kell a másik fölött, s nem látszanak észrevenni, mikép parazitai zenéjök csak akadály a költészetnek s nem egyéb egy bajjal vonszolandott hurczruhánál, mellynek redői csak menetét bonyolítják a szende szűznek, s mellyet az — mint haszontalan czölönkét — csakhamar az ut' árkába dobni kénytelen. A költői eszmének, mielőtt az magát zenehangokban kijelentené, a valódi müvész' agyában tökéletes átalakuláson kell keresztülmennie, s hamikor újraszületve megjelenik, ez új alakban már nem a szavak által jelenkezik ő, s többé nem is a harmonia' fölszinén keresendő, hanem annak mélységes fenekén. Ott ragyog ő gyönyörüen világító csillagként, ama csengő ködfátyolnak alatta, melly azt körüskörül leplezi.

Vannak olly zeneirók is, kik üres órákban irják zenemüveiket, mikép a múzsa' mostohái, kik napi robotul szabják ki szellemüknek a

föllengést. Illyen compositoroknál zsibong, zsibong a fakadozó szellem, (le motive d'une air, la melodie) és fejök' lágyán szökdécsel, a nélkül hogy sejdítenék, minő eszmén fog az megállapodni. Az eszme megjelenik s a dallam leszáll, mint madár az ágra, de hogy miért választá e galyt inkább mint a másikat, annak okát adni nem tudja; holnap — ha kénye tartja, talán máshová repülendő. Innen van aztán, hogy melodiákat hallasz néha komoly zenedrámákban, mellyek a vidorság' istennőjével ölelkezének, mig tulfelől sirni szeretnél sokszor a dallal, mellynek szavaiban fölmosolyg a költér.

És ez oka, hogy a higgadtabb müvészet' kérlelhetlen itélőszékét alig állja ki korunkban egykét zeneköltemény! mert a divatos zenészek' nagyobb része a helyett hogy sugallatait fönebb forrásokbul merítené, összeszaladgálja rendre az irodalmi kegyenczek' teremeit, onnan addig el sem távozandó, mig néhány hirtelen összeférczelt silány jelenetre szert nem tön, miket azután nyakrafőre saját nyelvére áttenni nyargal. Ugyanegy divatszerü frank vagy olasz operairónak mire van mindenek fölött szüksége? ugy-e bizony mi érdekes drámai szövegre, azaz: hogy váratlan események váltsák fel egymást sebes rohanással. Mit neki a költészeti szenvedély, vagy a valódi drámai jellemek, miket müveiben visszaadni, kifejteni kellene? mindez neki csupa luxus, csupa fölösleg, miket szivesen elenged, csakhogy a versek' és az epedő dalok' eleve meghatárzott számára elég gondot fordított legyen a szövegiró. Dusztig láthatni a szinházakban, milly örök éltet élő remek munkákat kovácsolnak aztán hasonló nagyszerü tárgyakból!

És ime ekkép készül — vajmi kevés kivétellel — mai világban a dalmű! S vajjon — azt kérdem tehát egész őszinteséggel — vajjon minő magasb ihlést sugallhatnak aztán tárgyak, mellyek rendesen egy női boudoir' vagy hálóterem' cselszövénye körül forognak? avvagy hogyan ragadjanak meg tragikai catastrophák, egyegy elejtett hölgykendő, vagy mi kioltatni feledt viaszgyertya' bűzétől előidézvék? Minő zamatot várhatni a rosz és még csirájában megromlott gyümölcsbül? — Pedig a zenész — bármint legyen áthatva a geniusz' ihletétől — mindig csak utánzója marad az eszmének, s ha a gondolat közönös, bizony a zene is csak osztozandik annak természetéből, mert — mint láttuk — kettőjök között a frigykötés feloldhatlan. Ne is áltassuk egymást s mondjuk ki, hogy ha magyar zenetan soha létre jőni nem fog, ugy annak oka abban lesz keresendő, hogy a nemzeti tárgyak, a történeti források hanyagoltatának el. Melly pillanatban átlátták zenészi képességeink, hogy csak a nemzet' multjában és — mellyet az visszatükröz

— saját jellemében gyökerezett tárgyakból fakadhat ki egy valódi fönségü nemzeti zenészet: azon perczben mondom már magva rejlik a fönséges csirának — egykoron majd óriásterepélylyé magasulandónak.

Ugy van ugy! Ott áll hang és harmoniadusan a magyar Clio' fönséges csarnoka; lopódzatok be Hunnia' nemesbkeblü müvészei, ihlessétek meg fölkent homlokaitokkal annak márványoszlopait, és lássátok el ott ama csodás rezgésü szózatokat, mellyek annak büszke ivei alatt éjente összetalálkoznak. Mint ama bűvös galy a norman herczeg' kezében, ugy fogja, melly müvészi lelkeitekben trónol, a nemzetiség' virító zöldje föltámasztani ama nagyszerü koporsók' elporhadt lakóit — kisértetes szellemeit dicsőbb századoknak, mellyekhez a nemzeti viszemlékek' legszentebb lánczai kötöznek. És geniusztoké lesz a dicsőség, kéjt és gyönyört és életet lehelő bájos alakokká változtatni át ama sirboltok' mogorva vázait, mig majd egykor fölriad a megváltás' trombitája, a bűbáj eloszlik, a varázs széttörik, és tisztán és felpompásult alakban álland előttetek — miért olly soká küzdtetek, mellyért lelkeiteknek ollykor sötétebb hatalmak ellen is harczolnia kelle — ama zenészet által is magasbra és mindig magasbra törő nemzeti dicsőség' temploma!

PÁRVIADAL ÉJFÉLKOR.

BESZÉLY.

Egy történetet mondok nektek el, szép hölgytársaim, melly a milly érdekes, ép olly tanulságos. A történet igaz, csakhogy nem Budapesten, hanem Párisban történt, pedig első napjaiban 1813-nak, melly év olly gyászos vala Galliára, vagy jobban mondva, Galliának dicső caesarjára nézve. Napoleonnak — bár szelleme honunkra, mint külön országra, lényeges hatásu nem volt is — a magyar történetiró egykor mégis különálló lapot szentelend Hunnia' évrajzaiban. S e lap, kedves olvasó, bizonynyal nem lesz a magyar historia' lapjainak legfénytelenebbike; mert nemzetünk' rendíthetlen hűsége- s koronás fejedelméhezi nem tágító csatlakozásárul fog az bizonyságot tenni az utókor előtt. De nekem ezuttal nincs más közöm a dicső császárhoz, mint hogy az eset, mellyről szólni akarok, épen azon évben történt, melly